

Právní normy

Právní normy

- formální druh sociální normy, která je výslovně stanovená a formulovaná Večeřa
- právní norma součástí právního systému, existují normy individuální nebo generální, Weinberger
  - je objektivně existující obecně závazné pravidlo chování, jehož dodržování je zabezpečeno státem (státním donucením) Boguszak, Čapek
  - jazykový výraz příkazu, zákazu a dovolení Knapp
- obecně závazná pravidla lidského chování, stanovená nebo uznaná státem (resp. mezinárodním společenstvím států), jejichž porušení stát sankcionuje (resp. státy vytvořené mezinárodní instituce, sankcionují) Gerloch

Pojem

- státem vydávané nebo uznané a jím chráněná obecně závazné /obecné/ pravidlo chování, zakládající práva nebo právní povinnosti pro účastníky společenských vztahů určitého druhu, které je státem vynutitelné.

Základní rysy

- státně - mocenský charakter
- obecné pravidlo /model, šablona, vzor/
- abstraktní, obecný charakter pravidla
- východiskový prvek systému práva
- je státně - mocenský předpis
- je svým obsahem i konkrétní

Specializace práva - dělba práce mezi právními normami

- diferenciacie /předmětná a funkční/
- konkretizace /detailizace obsahu/relativně určité vymezení
- integrace /zobecňování, právní institut/

Definiční znaky norem

Materiální

1. Normativnost
2. Všeobecná /právní/
závaznost
3. Obecnost
4. Státní donucení
/vynutitelnost/

Formální

1. Pravomoc
2. Forma /určitost,
písemnost/

Normativnost - Regulativnost

- Právní norma zpravidla upravuje preskriptivním způsobem, předepisuje chování svých adresátů, nepopisuje pouze deskriptivně vnější realitu ve smyslu zprávy o tom, „jak se věci mají“, ale jak „by se měly mít, aby...“

= předepisuje určité chování

Všeobecná /právní/ závaznost

- Má-li se někdo jednat způsobem popsaným v té či oné právní normě, je nutné, aby ho k tomu daná **právní norma zavazovala**.
- Jinak by z práva byla pouhá deklarace, přání, strašák do zelí, který by jen málokdo respektoval.
- Jde o závaznost „právní“.

Obecnost

- PN se vztahuje na všechny osoby spadající pod její působnost, působí tedy druhově, obecně, bezvýjimečně, nikoli individuálně.
- Obecnost vůči subjektu a předmětu
- Obecnost absolutní a relativní

Státní donucení

- **Státní vynucení, odlišuje systém právních norem od jiných normativních systémů**
- **Jedná se o státní péči o dodržování PN**

Právní normativní akt x právní předpis x právní norma

- jeden předpis obsahuje více pr. norem
- jedna norma je obsažena ve více předpisech
- předpis obsahuje jednu pr. normu
- předpis obsahuje nenormativní části

Modality lidského chování

- 1) z hlediska normotvůrce:
  - příkaz (souvztažnost se zákazem)
  - zákaz
  - dovolení (explicitní - implicitní)

- 2) z hlediska subjektu:
  - oprávnění (výslovně x mlčky)
  - povinnost (vždy výslovně)

Struktura právní normy

- 1) **Hypotéza** - předpoklady, podmínky, příčiny, důvody dispozice, často právní skutečnosti
- 2) **Dispozice** - vlastní pravidlo chování
- 3) **Sankce** - nepříznivý následek

Hypotéza

- stanovuje předpoklady, podmínky
- obsahuje adresáty normy, objekty, kterých se týká, časovou působnost a právní skutečnosti /často/

Hypotéza

- představuje předpoklady a podmínky k realizaci vlastního pravidla chování obsaženého v právní normě
- určuje ty podmínky, za nichž jsou subjekty povinny se chovat dle pravidla stanoveného normou
- obvykle určuje fakta, s nimiž je spjat vznik, změna či zánik právního vztahu
- ...*jestliže*

Dispozice

- vlastní pravidlo chování normy
- z hlediska normotvůrce – příkaz, zákaz, dovolení
- z hlediska adresáta – oprávnění, povinnost
- konstituující a nutný, obligatorní prvek PN
- Nikdy nemůže resp. nesmí chybět –
/v trestním právu splývá s hypotézou/

Sankce

- při porušení dispozice
- nepříznivé následky – újma, postih
- právní následek za nesoulad chování s vlastním pravidlem, tj. dispozicí právní normy

„Logická“ struktura právní normy

⇒ H

⇒ JESTLIŽE

⇒ D

⇒ PAK

⇒ S

⇒ JINAK

H

Jestliže právnická osoba prodá věc

D

⇒ pak musí být bez vad

S

⇒ jinak musí poskytnout slevu

Jednotlivé typy struktury

- 1) jednočlenná → D
- 2) dvoučlenná → H + D nebo D + S
- 3) trojčlenná → H + D + S
- 4) čtyřčlenná → H + D + D' + S
- 5) normové komplexy

Dle strukturálních prvků rozlišujeme:

- **Podmíněné** právní normy – obsahují hypotézu
- **Nepodmíněné** právní normy - neobsahují H

- **Perfektní** právní normy – obsahují sankci
- **Imperfektní** právní normy - neobsahují S

H

Právní úkon

D

musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně,

S

jinak je neplatný.

Příklady struktury

- nepodmíněné právní normy imperfektní

- chybí hypotéza a sankce /D/

Čl. 13 Ústavy ČR

Hlavním městem České republiky je Praha. 30

- nepodmíněné právní normy perfektní

- chybí hypotéza /D+S/

Vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná.

Příklad struktury

- podmíněné právní normy imperfektní

- chybí sankce /H +D/

Pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právnickou osobou.

- podmíněné právní normy perfektní

- nechybí nic /H+D+S/

Byla-li ve smlouvě stanovena přesná doba plnění a ze smlouvy nebo z povahy věci vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít věřitel zájem, musí věřitel oznámit dlužníkovi bez zbytečného odkladu, že na plnění trvá; jestliže tak neučiní, smlouva se od počátku ruší.

Druhy hypotéz, dispozic, sankcí

1.) Dle obecnosti dikce, formulace

- relativně **abstraktní**, „vágní“

umožňuje dosažení širší obecnosti, výběr z širokého, předem neomezeného okruhu okolností

- zákonodárce jimi vytváří větší prostor pro uvážení soudu a dalších orgánů aplikujících právo
- Výhoda: umožňují lepší přizpůsobení, pružnější regulace
- Nevýhoda: nižší míra právní jistoty pro adresáty
použití tzv. neurčitých pojmů („dobré mravy,“ poctivý obchodní styk“, důvody zvláštního zřetele hodné, zájem nezletilého, zvyklosti soukromého života)

1) Dle obecnosti dikce formulace

- relativně **konkrétní**,
- relativně vysoká míra konkrétnosti
- formulace je velmi konkrétní, obsahuje např. číslovky
- nevytváří prostor pro uvážení při aplikaci
- Vyšší /vysoká/ míra právní jistoty pro adresáty norem

2) Dle *alternativnosti* nebo *kumulativnosti* formulace

- alternativní,

- umožňuje výběr jedné z několika možností, forma disjunkce podmínek, postačuje naplní alespoň jedné z nich
- nejčastěji vyjadřovány spojkami „nebo“, „anebo“, „či“, stačí splnit jednu z nich

2) Dle *alternativnosti* nebo *kumulativnosti*

• Kumulativní

- nutnost splnit všechny podmínky a pravidla obsažené v dané právní normě, forma konjunkce
- nejčastěji vyjadřovány spojkami „a“, „i“, „rovněž“, „jakož“, „jakož i“, (nebo) ve slučovacím významu

3) Dle úplnosti či neúplnosti formulace

- **taxativní, úplné, enumerativní / x jednoznačné/**
- obsahují úplný, doslovný výčet podmínek k naplnění normy , stanoví přesně podmínky realizace normy, přímo jmenuje situace, kdy bude norma aplikována, v jiných případech ji použít nelze.
- obsažený výčet je úplný - konečný a nelze jej výkladem rozšiřovat. Nedávají prostor pro uvážení.

3) Dle *úplnosti formulace*

- **demonstrativní, příkladné**

- často se vyskytují a používají obraty „například“, „podobně“, „zejména“, „jiné okolnosti“, „alespoň“
- stanoví obecně podmínky a dále příkladné výčty podmínek, čímž tvoří škálu možností při posuzování, prostor pro uvážení pro soudy a další orgány veřejné moci aplikující právní normu. /Stanoví minimální podmínky

4) Dle *konkrétnosti* spol. určení

- Určené

Neurčené

Druhy

- 5) Dle */vnějšího/vyjádření* dispozice
- Prosté
- Popisné

Jedná se v podstatě o vnější formu vyjádření popisu právních pravidel, zvolený zákonodárcem při formulaci ustanovení v normě obsažených v právních předpisech.

6/Vnější vyjádření D

- Obecné dispozice
- Kasuistické dispozice

Jde o vymezení dispozic obecnějšími či specifitějšími, resp. až jednotlivými znaky

TYPY HYPOTÉZ, DISPOZICÍ A SANKCÍ

Logická struktura

-1. hypotéza *H*

→ **určená – neurčená**

→ 2. dispozice *D*

relativně abstraktní x relativně konkrétní
demonstrativní x taxativní

alternativní x jednoznačné

prosté x popisné, obecné x kazuistické

→ 3. sankce *S*

absolutně určená
relativně určená
neurčená

DRUHÝ NOREM

I. **Klasická** struktura

II. **Neklasická** struktura

ad I.

1) **dle prvků struktury** právní normy

a) nepodmíněné perfektní

b) nepodmíněné imperfektní

c) podmíněné perfektní

d) podmíněné imperfektní

2) podle **způsobu vymezení** pravidla
chování / dle **druhu modality**/

ZAVAZUJÍCÍ a) příkazující

b) zakazující (souvztažnost)

c) opravňující – permisivní

d) doporučující

e) teleologické

Příkazující x zakazující

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

2991

(1) Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil.

3) podle **stupně závaznosti PN** či **autonomie subjektů**

a) kogentní – kategorické - enumerativní (461 a 479) ius kogens

Norma reglementuje chování jejích adresátů **bezvýhradně, přesně**, nelze se od ní odchýlit

b) dispozitivní (507 a 545) ./.

Dispozitivní normy

Norma má „subsidiární“ charakter („není-li dohodnuto jinak“)

Norma vyjadřuje **možnost chování, autonomii vůle** (ponechává je na vůli účastníků)

Má dvě dispozice, forma „smluvního práva“.

Jednostranně dispozitivní normy (stanoví **minimální či maximální hranici**, kterou subjekty nemohou svou vůlí vyloučit)

Kogentní, nebo dispozitivní?

Nový **Občanský zákoník** (1 odst. 2 NOZ)

- Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti **odchylně od zákona**; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

4) podle **obecnosti normy**

a) obecné – generální - abstraktní

b) speciální

Předpisy.

:Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský
zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních
korporacích

5) podle použité legislativní techniky

- a) Taxativní (enumerativní, úplné)
- b) Demonstrativní (příkladné)
- c) Blanketové (zmocňující k podrobnější úpravě)
- d) Odkazující (legislativní zkratka)

6) podle právní síly

a) *absolutně* chápané

- ❖ nejvyšší
- ❖ vyšší
- ❖ nižší

b) *relativně* chápané právní síly

- ❖ primární /zákonné právní normativní akty/
- ❖ sekundární /podzákonné/

7/ Podle ostatních kritérií

Materiální a procesní
Definiční
Operativní
Deklaratorní
Zmocňující
Teritoriálního působení
Dočasné (termínované)
Obecné a speciální
Autonomní a heteronomní

ad II.) *Neklasická* struktura právní normy

1) **kolizní** normy

- rozsah
- navázání

2) **teleologické** – cílové - finální normy

- zvláštní typ - **technické normy**

Kolizní

32(1) Způsobilost cizince být účastníkem řízení a jeho procesní způsobilost se řídí právním řádem státu, v němž má cizinec obvyklý pobyt; stačí však, je-li způsobilý podle českého právního řádu.

(2) Způsobilost zahraničních osob jiných než fyzických být účastníkem řízení a jejich procesní způsobilost se řídí právním řádem, podle něhož taková osoba vznikla; stačí však, je-li způsobilá podle českého právního řádu.

Technické

Úprava písemností psaných strojem nebo
zpracovaných textovým editorem
ČSN 01 6910

ČLENÍCÍ (INTERPUNKČNÍ) ZNAMÉNKA

Tečka, čárka, dvojtečka, středník, vykřičník, otazník

Všechna interpunkční znaménka se připojují k předcházejícímu slovu, zkratce, značce nebo číslu bez mezery. Za každé interpunkční znaménko však náleží mezera – kromě výjimek (např. kapitola 11.7). 34

Působnost právních norem

Je vyjádřením působení právních norem na chování lidí. Nepůsobí právní normy, ale představy o normách!
V užším smyslu jde o působnost :

- ❖ **Osobní působnost** - okruh subjektů
- ❖ **Věcná působnost** - okruh věcí
- ❖ **Teritoriální působnost** - místo, teritorium
- ❖ **Časová působnost** - působení v čase

Osobní působnost právních norem

- ❑ **osobní působnost** = vymezení okruhu subjektů, na něž právní norma dopadá

Varianty

- /vše/obecná
- zvláštní
- výjimečná

obecně vymezená osobní působnost = okruh subjektů nacházejících se na území jurisdikce daného státu

specificky vymezená osobní působnost = zvláštní kategorie adresátů (musí být určena *expresis verbis*)

Imunita

Je exempcí z trestní pravomoci, až osvobození jistých osob od trestního stíhání. Rozsah dán Ústavou a jednacím řádem. /President, poslanci/senátoři, soudci/.

Indemnita

Chrání před stíháním za výroky a projevy vůle při výkonu funkce. Čl. 27 posl + senátoři (tzv. hmotněprávní imunita, trestný čin se nemohl stát)

Trestněprávní imunita

Za určitých podmínek chrání před zadržením a trestním stíháním. Tr. čin se stal ale je stíhatelný až vydáním.

Přestupková imunita

Omezuje možnosti dotyčnou osobu potrestat za přestupky.

Podle 11 trestního řádu jde např. o:

- milost nebo amnestie prezidenta republiky / forma abolice, agraciace/
- promlčení trestního stíhání (3-5,5-10,10-15, 20let)
- diplomatická imunita
- nedostatek věku
- nebyl dán nutný souhlas poškozeného

Diplomat

Jako osoba pověřená jednat jménem svého státu , má privilegia – imunita a exteriotařita. Patřĩ k nim velvyslanci, vyslanci, zástupci Svatého stolce. Ne konzulové, apořtolřtĩ nuciové řĩzeno dle Vĩdeňské ũmluvy o diplomatických stycích z roku 1961.

Exteritoriální ũzemĩ je zvláštnĩm přĩpadem exteriority. Týká se analogicky předevřĩm pozemkũ zastupitelských ũřadũ včetnĕ zde se nacházejících nemovitostí, věcí a osob. Toto ũzemĩ samotné vřak zũstává integrální částĩ státnĩho ũzemĩ hostující země. Další ũzemĩ mohou být dohodnuta smluvnĕ:

- ambasády
- letnĩ rezidence papeže Castel Dalgofa, papeřské baziliky a další budovy Svatého stolce v Řĩmĕ
- pozemky a budovy OSN / New York, Źeneva, Vĩdeň/
- vrchol kopce Źuráň

Věcná působnost právních norem

- = vymezení okruhu vztahů, na něž právní norma působí
- stanovení věcné působnosti – nejčastěji přímo v právní normě, okruhem skutkových podstat
- **relativně obecně stanovená:**

Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník:

§ 9 (1) Občanský zákoník upravuje osobní stav osob.

(2) Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. K zvyklostem lze hledět tehdy, dovolává-li se jich zákon.

Teritoriální působnost

Je vázána na určité teritorium, je rozlišitelná působnost:

❖ **všeobecná** (celorepubliková)

❖ **lokální** (krajská, obecní)

❖ **výjimečná**

(zastupitelské úřady – ambasády apod. jsou vyňaty z teritoriální působnosti)

Exteritorialita

Celý prostor diplomatického úřadu je chráněn před výkonnými orgány státu, kde se nacházejí. Území zůstává integrál. součástí státu, na němž se nachází.

Zásah na ambasádě je možný jen se souhlasem velvyslance.

Např.

Castel Gandolfo, letní rezidence papeže

papežské baziliky a další budovy Svatého stolce v Římě

pozemky a budovy OSN v New Yorku, Ženevě a Vídni

vrchol kopce Žuráň

Mauzoleum jugoslávských vojnů (olomouckém park Bezručovy sady)

sídlo a jedna budova Maltézského řádu v Římě

ambasády

Časová působnost právních norem

časová působnost = vymezení času, v němž je norma účinná

Je třeba rozlišovat mezi:

schválením (podepsáním) předpisu ---> **nezměnitelnost**

publikací -----> **platnost**

doběhnutím legisvakační doby -----> **účinnost**

Stanovení legisvakační doby:

- výslovným stanovením v posledním paragrafu předpisu
- do 15 dnů od okamžiku publikace
- splynutí platnosti a účinnosti

Ukončení časové působnosti:

- zrušení právní normy derogační klausulí
- výslovné zrušení (derogace)
- zrušení celého předpisu (abrogace)
- zrušení části právního předpisu (obrogace)

Formální zásady pro rušení norem

Druhy derogáčních klauzulí:

- generální (obecné vymezení)
- taxativní (konečný výčet)
- generální s demonstrativním výčtem (obecné zrušení s příkladným výčtem)

Materiální zásady rušení norem a předpisů

- 1) Lex posterior derogat priori
- 2) Lex posterior specialis derogat legi priori generali
- 3) Lex posterior generali non derogat legi priori speciali

PŘEDPOKLAD použití

Zákonodárce nestanoví výslovně něco jiného

Působnost právní normy.

VĚCNÁ

- vymezuje věci,
- skutkové podstaty

MÍSTNÍ

- teritorium
- státní občanství
- státní území

ČASOVÁ

- platnost
- účinnost
- derogace
- retroaktivita,
- přežívání starého zákona

OSOBNÍ

- vymezuje subjekty, vztahy

Právní normy:

1. vnitrostátní
2. mezinárodní
3. evropské

Rozlišování vždy:

- obecná
- zvláštní
- speciální /výjimečná/

1. Retroaktivita

- Lex retro non agit

- **pravá** retroaktivita:

dřívější vznik a dosavadní existence právního vztahu se posuzují podle nové úpravy (právní předpis nabývá účinnosti před nabytím platnosti)

- zvláštním typem je **revizní** retroaktivita

- **nepravá** retroaktivita:

obsah dříve existujícího právního vztahu se řídí novou úpravou

Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 12. 7. 1994, sp. zn. Pl.

ÚS 3/94: „Pravá retroaktivita zahrnuje případy, kdy právní norma reglementuje i vznik právního vztahu a nároky z něho vzešlé před její účinností.

Nepravá retroaktivita spočívá v tom, že právní vztahy hmotného i procesního práva, které vznikly za platnosti práva starého, se spravují zásadně tímto právem a to až do doby účinnosti práva nového; po jeho účinnosti se však řídí právem novým.“

Zakotvení

Zakotvení

: Listina základních práv a svobod

: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Čl. 40.

(6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Příklad dle OZ

§ 3072

- Zemřel-li zůstavitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona a odporuje-li jeho prohlášení o vydědění právním předpisům účinným v době, kdy bylo učiněno, považuje se za platné, vyhovuje-li tomuto zákonu.

Zvláštnost retroaktivních norem

Mají :

Delegační,

Recepční

resp. kolizní účinky

2. Přežívání starého zákona do doby účinnosti zákona nového

§ 3028

- (1) Tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti.
- (2) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

Přežívání

- 3028(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

Děkuji za pozornost

